

Bogdan RUSU*

VASE DE RĂZBOI EGIPTENE

Egyptian warships

Abstract: *This paper aims to present the evolution of warships in the ancient Egypt, from the early forms of a simple boat intended to navigate on the Nile to the warships used to keep control over the timber resources of the area and to expand Egypt's geopolitical influence over the Red Sea region. Warships were also used to guard the Nile and the coastal area of the Mediterranean Sea, and in wars with enemies such as the sea people and so maintain Egyptian supremacy in the Eastern Mediterranean and the Near East.*

Keywords: *warship, pharaoh, Ramses III, timber, stern, hull, bow, oar.*

Nu ne este cunoscut momentul apariției navei de război, dar termenul a fost folosit de greci și romani pentru acele nave destinate să scufunde vasele inamice, care spre deosebire de celelalte nave era un vas dotat cu berbec. Prima marea confruntare navală în care au fost utilizate vase specifice de război, a avut loc în anul 1200 î.Hr. între egipteni și oamenii mărilor, recunoscuți după coifuri. Nu este cunoscut locul exact al disputării acestei înfruntări, dar se consideră că ar fi avut loc undeva în delta Nilului, unde egiptenii au încercat să-și împiedice inamicii să debarce pe uscat. Vasele egiptene aveau unele elemente care le-au transformat în adevărate vase de război. Prova se termina cu un cap de leu, care nu erau chiar un berbec, deoarece era deasupra liniei apei, și nu avea rolul de a scufunda vasele adversarilor, ci de a le răsturna lovind din lateral.

Încă de la începutul istoriei sale Egiptul s-a bazat pe comerțul realizat cu alte culturi prin intermediul Nilului care a reprezentat legătura cu Marea Mediterană sau Marea Roșie. Cel mai mare impediment în afirmarea Egiptului ca o putere navală era lipsa lemnului potrivit pentru construcția vaselor, cu atât mai mult cu cât materia primă de cea mai bună calitate se găsea de-a lungul coastelor levantine și în apropierea Ciprului. Lemnul, în special chiparos și cedru, era importat la mijlocul mileniului III î.Hr. din Byblos, peninsula Sinai sau Pont¹. Asigurarea sistemului de aprovizionare a dus la campania lui Tutmosis al III-lea în Fenicia în secolul XV î.Hr. Dezvoltarea forței navale egiptene era necesară nu doar pentru protejarea

* Masterand anul al II-lea la Facultatea de Istorie, Filosofie și Teologie a Universității „Dunărea de Jos” din Galați.

¹ Herodot, *Istoriei*, II. 96.

resurselor, dar și pentru suprimarea pirateriei de pe Nil, fluviul acționând ca principal rută de comerț și comunicare. Însă, fluviul care oferea atât de multe beneficii egiptenilor, era folosit ca o cale acces și de către inamici, în lipsa unor nave care să asigure paza de-a lungul fluviului. Șantierele navele, au apărut încă din timpul Vechiului Regat, iar dulgherii egipteni puteau construi o barjă în 17 zile. În timpul Noului Regat, șantierele au fost construite la Per Nefer, un port în apropiere de Memphis, care probabil servea și drept garnizoană pentru vasele care patrulau atât pe Nil cât și de-a lungul coastelor Mediteranei.

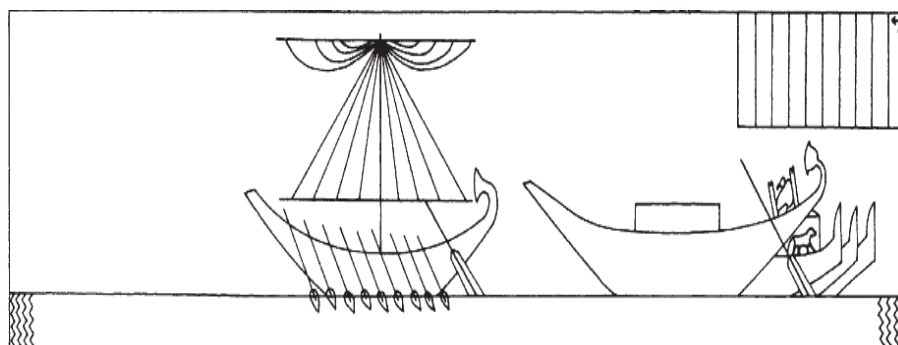

Fig. 1. Reconstrucție scenă de luptă de pe piramida templului de la Abydos a faraonului Ahmose²

În Egipt, în timpul domniei lui Kamose, ultimul faraon al dinastiei a XVII-a, flota sa juca un rol important în transportul trupelor, reușind astfel să preia rapid controlul asupra teritoriului inamic și să aducă propriile trupe într-o poziție cât mai avantajoasă. În situația în care cetatea care era atacată reușea să rezistă, faraonul, în fruntea trupelor sale putea avansa și să izoleze cetatea inamică de aliații săi³. Putem explica astfel timpul scurt în care Kamose a ajuns la Avaris, capital hicsoșilor, în timpul conflictului dintre faraoni și hicsoși. La Avaris, Kamose, a comandat flotei să asedieze capital inamicului. Războiul, văzut în imaginarul egiptean, ca un conflict personal între faraon și regele hicsos Apophis. Faraonul comanda armata de la bordul navei sale amiral.

Infanteriști erau considerați inferiori marinarilor, fapt ce s-ar datora greutăților serviciului în flotă. Căpitanii flotei militare raportau direct faraonului. În timpul Regatului Mijlociu, flota reprezenta principală forță militară. Se afla sub comanda directă a faraonului și apropiaților săi. Arma egipteană în timpul Regatului Mijlociu avea la bază flota. A fi ofițer în flota faraonului reprezenta o atracție pentru nobili în acea perioadă. La începutul dinastiei a XIII-a, ofițerii erau prinți, membri ai familiei regale sau

² *Ibidem*, p. 22.

³ Anthony Spalinger, *War in ancient Egypt. The New Kingdom*, Blackwell Publishing, Oxford, 2005, p. 3.

reprezentanți ai înaltei nobilimi. Luptătorii de elită erau cei din flota regală, iar gradele forțelor terestre erau considerate a fi sub cele din rândul reprezentanților flotei⁴.

Conform unor date din timpul domniei lui Seti I sunt atestate catarge cu dimensiuni de la 6 la 17 metri, realizate din lemn de pin provenit din Liban⁵. Astfel dimensiunea unei nave era de 9 metri lățime și 30 lungime. Pentru condițiile de navigație din Marea Roșie, putem considera viteza medie ca fiind cuprinsă între 5,6-6,4 km/oră. O călătorie din delta Nilului către coastele Feniciei, Ciprului sau Ciliciei dura aproximativ o săptămână sau două cu vânt din ambele direcții, iar viteza rareori depășea 4,6 km/oră. Durata unei călătorii din Creta până în Egipt era de cinci până la 10 ori mai scurtă decât a unei călătorii din Egipt până în Creta⁶. Flotele folosite pe Nil erau impracticabile pentru un voiaj de durată pe Mediterana. Era folosit un alt sistem de construcție al vaselor, un alt timp de lemn dar și catarge diferite. Se considera că egiptenii au deprins tainele construcției de vase de la artizanii din Levant, în special cei din Byblos. Vasele destinate navigației pe mare din timpul Nouului Regat aveau velele mult mai largi, construite să suporte cât mai bine catargul. Pupa construită în așa fel încât să fie minimizat riscul de a fi aruncat în lateral⁷. Conform unei mențiuni dintr-o poveste din vremea dinastiei a XII-a, un vas care naviga în Marea Roșie avea un echipaj alcătuit din 125 de marinari.

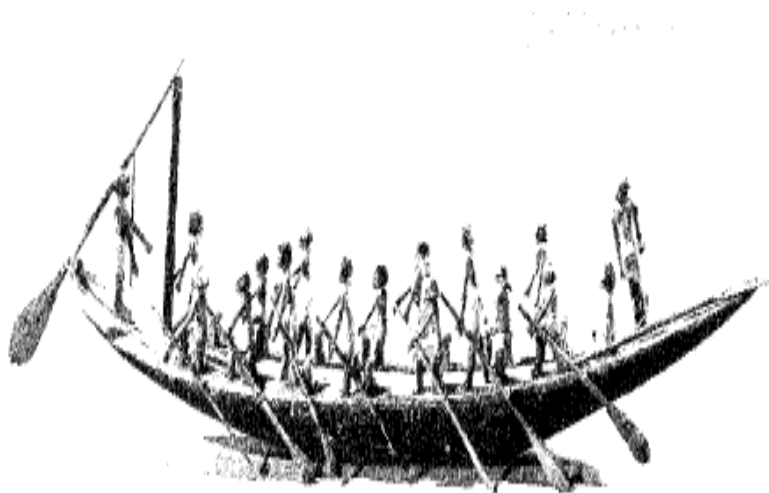

Fig. 2. Reproducere vas egiptean utilizat pentru navigația pe Nil⁸

⁴ *Ibidem*, p. 6.

⁵ *Ibidem*, p.52.

⁶ *Ibidem*, p. 53.

⁷ *Ibidem*, p. 54.

⁸ Ian Shaw, *Egyptian warfare and weapons*, Shire Publications Ltd, Buckinghamshire, 1991, p.31.

Vasele egiptene aveau pupa construită pe două etaje pentru a oferi o poziție cât mai bună arcașilor, dar și cârmaciului. Dar bordul care proteja vâslași nu era cunoscut de egipteni, deși era comun la vasele egeene din epoca bronzului. Sub Ramses al II-lea și al III-lea egiptenii au început să construiască un nou tip de navă, numită menesh, inspirată de modelul sirian sau fenician. Acest nou vas a devenit cunoscut în timpul domniei lui Ramses al II-lea, dar a luat parte și la disputa navală dintre Ramses al III-lea și oamenii mării, dar a luat parte și la o serie de călătorii către Pont, coasta Somaliei sau sudul coastei Arabiei. Este împrumutat tot după modelul sirian și modul de construire al prorei, fiind preferată o proră înaltă⁹. Piatra de la Palermo ne oferă informația că în timpul domniei lui Sneferu (2613.- 2589 î.Hr), a fost construit un vas de 52 metri lungime.

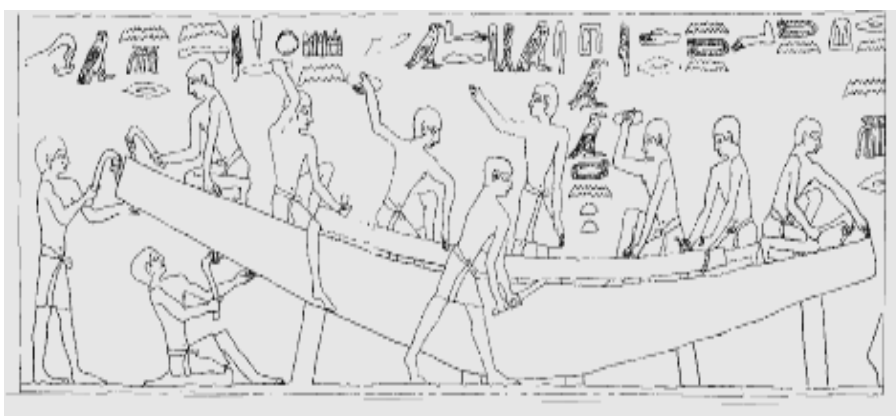

Fig. 3. Reprezentare mod de construcție al unui vas¹⁰

Velatura vaselor egiptene era împrumutată de la vecinii micenieni. Nu sunt dovezi ale unor astfel de împrumuturi de origine feniciană¹¹. Vasele de război cu berbec au fost inventate în zona Mării Egee încă din epoca Bronzului, iar de aici preluate de fenicieni¹².

Mănerul unui cuțit de fildeș, datând din timpul mileniului IV î.Hr. ne oferă o reprezentare a ceea ce pare a fi o scenă de luptă dintre două vase, un vas cu formă de seceră, așa cum se consideră că ar fi arătat primele vase egiptene, iar un altul, cu proră și pupă simetrică, considerat a fi de origine sumeriană, acestea fiind înconjurate de oameni implicați în luptă corp la corp. Putem considera că egiptenii și sumerienii desfășurau comerț maritim,

⁹ Spalinger, *op. cit.*, pp. 55-56.

¹⁰ Shaw, *op. cit.*, p. 31.

¹¹ Alan B. Lloyd, *Were Necho's triremes Phoenician?*, în „The Journal of Hellenic Studies”, vol. 95, 1975, p. 51; Herodot, *op. cit.*, II. pp. 158-159.

¹² Lloyd, *op. cit.*, p. 55.

iar prezența egipteană la Marea Roșie fiind atestată foarte timpuriu, se poate afirma că cele civilizații au fost implicate în conflicte navale.

Fig. 4. Scenă de pe cuțitul de la Gebel el-Arak¹³

În timpul lui Ramses al III-lea asistăm la o modificare a designului vaselor, forma de lingură a carenei vasului fiind înlocuită, dar fiind menținută o formă curbată. Modificările aduse carenei și a velaturii vasului, pot fi privite ca un stadiu intermediar între vechiul model egiptean și modelul mediteranean. Majoritatea vaselor egiptene întărite cu funii care înfășurau carena, alături de frânghii care erau trase de-a lungul vasului, pentru a împiedica mișcarea diferită a prorei de pupă. Însă aceste elemente lipseau de pe navele utilizate în timpul lui Ramses al III-lea. Sunt folosite acum mici dreptunghiuri, care erau montate sub bordul navei, chiar în punctul în care era capătul grinzilor folosite pentru a întări părțile laterale ale vasului. Grinzile mai erau utilizate și la susținerea băncilor vâslașilor, dar puteau împiedica mișcarea soldaților în luptă, dacă nu era montată o pasarelă. Vasele egiptene descoperite până acum au fost construite din scânduri de cedru, îmbinate cu cep, metodă prin care carena devenea mai compactă. Apoi erau folosite cârpe îmbibate în papirus sau alte materiale din plante pentru a călăfătui scheletul navei. Această metodă permitea demantelarea vasului, ceea ce permitea transportul navelor din deșert până la Marea Roșie. Peșterile Wadi Gawasis erau folosite pentru a depozita părți

¹³ Adrian K. Wood, *Warships of the Ancient World 3000–500 BC*, Osprey Publishing, Oxford, 2012, p. 8.

ale vaselor. În timpul dinastiei a XII-a, pinul era folosit pentru catarg, ienupărul pentru rama cârmă¹⁴.

Informațiile privind caracteristicile vaselor din timpul lui Ramses al III-lea, se bazează pe reprezentarea realizată pe relieful de la Medinet Habu. Vasele reprezentate pe relief aveau o singură ramă cârmă, care le-a înlocuit pe cele duble anterioare, datorită posibilității de a utiliza un lemn de o calitate mai bună. Vâslele, erau trecute prin cercuri de funie, care erau montate pe bord, chiar sub platforma de protecție. Mici turnuri erau construite atât la proră cât și la pupă. Ele ofereau o mai bună poziție și protecție pentru marinari, iar în cazul celui de la pupă și un scaun pentru cârmaci. Vâslașii erau protejați de o platformă poziționată de-a lungul vasului și prinsă la de cele două turnuri. La proră, a fost sculptat un leu. Cele patru vase reprezentate la Medinet Habu, au între șase și unsprezece vâslași pe o parte. Alături de vâslași sunt reprezentați și între șase și nouă soldați, dar și un cârmaci. Vasele din timpul reginei Hatshepsut avea câte cincisprezece vâslași pe fiecare parte. Un vas cu 30 de vâslași putea transporta între cincisprezece și douăzeci de soldați și atinge 25 de metri în lungime¹⁵.

**Fig. 5. Scenă de pe relieful de la Medinet Habu
Confruntarea dintre egipteni și oamenii mării¹⁶**

¹⁴ *Ibidem*, p. 8.

¹⁵ *Ibidem*, p. 10.

¹⁶ Vezi http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Medinet_Habu_Ramses_III._Tempelrelief_13.jpg (consultat pe 19.03.2013).

BIBLIOGRAFIE

Izvoare:

HERODOT; *Istorie* I-II, București, 1961-1964.

Lucrări de specialitate:

LLOYD, Alan B.; *Were Necho's triremes Phoenician?*, în „The Journal of Hellenic Studies”, vol. 95, 1975.

SHAW, Ian; *Egyptian warfare and weapons*, Shire Publications Ltd, Buckinghamshire, 1991.

SPALINGER, Anthony; *War in ancient Egypt. The New Kingdom*, Blackwell Publishing, Oxford, 2005.

WOOD, Adrian K.; *Warships of the Ancient World 3000–500 BC*, Osprey Publishing, Oxford, 2012.